

Наталія Терьохіна,
доцент кафедри іноземних мов,
Сумський національний
аграрний університет

ПРОБЛЕМА АКТИВНОГО ГРОМАДЯНСТВА У СФЕРІ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ

Проблемі громадянства приділяється велика увага як в США, так і в європейських країнах. Але якщо у США більш вживаним є поняття «активне громадянство», у якому робиться акцент на активній участі громадян у розбудові демократичного суспільства, то у Європі використовується поняття «демократичне громадянство», яке привертає увагу на важливість формування демократичних цінностей. Отже, дані поняття є взаємодоповнюючими і близькими за своїм змістом і сутністю, акцентують увагу на важливості солідарності, взаєморозуміння культурного розмаїття, розбудови громадянського демократичного суспільства. Це робить їх важливим виміром освітньої політики.

Освіта для демократичного громадянства, за визначення Хартії Ради Європи, означає освіту, навчання, просвітницьку, інформаційну, практичну діяльність та активні дії, спрямовані на надання тому, хто навчається, знань, вмінь та розуміння, а також формування моделей поведінки та ціннісного ставлення у плані здійснення та захисту демократичних прав і обов'язків як члена суспільства, цінити різноманітність та відігравати активну роль у демократичному житті задля підтримки та захисту демократії і верховенства права.

Водночас, освіти для активного громадянства (learning for active citizenship) і освіта для демократичного громадянства (democratic citizenship) базується на розумінні того, що освіта не може бути відділена від соціального середовища, тому критичний аналіз історичних, політичних економічних ситуацій у неформальному навчанні дорослих є важливим і необхідним для розвитку людини як активного громадянина своєї країни.

Завданнях, які поставлені перед освітою для активного громадянства: забезпечення громадян знаннями, уміннями і навичками, які необхідні їм для активної участі в житті суспільства; ведення діалогу і розв'язання конфліктів між людьми, досягнення консенсусу, спілкування та взаємодії; усвідомлення прав та обов'язків людини, норм поведінки в спільноті.

Водночас освіта для активного громадянства є важливою складовою стратегій «освіта впродовж життя, «суспільство, що навчається» і дозволяє набути громадянської компетентності, яка передбачає знання соціальних, громадянських і політичних структур та зобов'язання і прагнення до активної, свідомої і демократичної участі у розбудові громадянського суспільства.

Організація неформальної освіти дорослих як освіти активного громадянства, на думку американських дослідників, є складним і відповідальним процесом, який передбачає, по-перше, ретельного планування, по-друге, демократичного прийняття рішень і дій, по-третє, активної участі тих, хто навчається в процесі навчання. Основними принципами неформальної освіти дорослих для активної громадянськості є добровільність, ініціативність, взаємоповага, взаєморозуміння, готовність і прагнення змін, готовність до колективних дій у громаді.

Неформальна освіта дорослих для активного громадянства відбувається через навчання демократії, навчання спільноти, навчання через служіння суспільству. Основою такого навчання є ідеї Джона Дьюї, Е. Ліндемана і Пауло Фрейре. Дж. Дьюї у своїй праці «Демократія і освіта» писав, що «суспільство тоді є демократичним, коли забезпечує рівний доступ до освіти усім членам суспільства і розвиває особливий тип освітньої системи, яка мотивує індивідуумів приймати участі у житті суспільства і в управлінні ним, і розвиває здатність критичного мислення». Ідеї Дж.Дьюї знайшли свій подальший розвиток у роботах Е. Ліндемана, який акцентуючи на соціальних цілях неформальної освіти дорослих, писав про її невід'ємність з демократичними перетвореннями в суспільстві, завдяки активній участі громадян у житті суспільства.

Пауло Фрейре сприйняв освіту як практикоорієнтоване критичне мислення і дію. Його концепцію можна назвати концепцією педагогіки демократичної громадянської освіти. За П. Фрейре, традиційне розуміння освіти як процесу отримання знань, ігнорує живу природу людської сутності. Тому навчальний процес повинен стати об'єднуючим для його учасників, створюючи можливість аналізувати реальність, у якій вони живуть, задавати питання, дискутувати, відстоювати свою думку, долучатися до процесу соціальних змін. Під впливом ідей П. Фрейре, метою неформальної освіти дорослих Дж. Каунтс вважав вдосконалення світу, для того, щоб він став найкращим місцем для життя людини.

Отже, в американській демократії питання активного громадянства пов'язуються з активністю людини у вирішенні суспільних проблем. Водночас, Дж. Мілл вважав, що така активна участь людини у громадському і політичному житті країни є «засобом їхньої освіти, реалізації своїх переконань на практиці і одержання певного життєвого досвіду». Це стає підґрунтям американської політичної культури, розумінням американцями громадянства, як активної і колективної дії, яка формує почуття спільних інтересів і спільної відповідальності. Тому стають зрозумілими не тільки їх активна участь у демонстраціях протесту та судах присяжних, у волонтерських і громадських рухах і організаціях, а й високий рівень благодійності та соціальної відповідальності бізнесу. Саме неформальна освіта дорослих має великі потенційні можливості не тільки для формування активного громадянства, а й переведення його на рівень звички, моделі поведінки. Водночас неформальна освіта дорослих може стати тим механізмом, який забезпечить гармонію в суспільстві і допоможе встановленню довіри між громадянами і владою.